

طراحی الگویی جهت ارزیابی سیاست‌پژوهی (مطالعه موردی: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)

رحمت‌ا... قلی‌پور، * افشین علی‌پور پیجانی، ** محمدحسن معادی رودسری ***

تاریخ دریافت ۱۳۹۲/۱۲/۱۱	تاریخ پذیرش ۱۳۹۴/۳/۲۰
-------------------------	-----------------------

در این نوشتار به موضوع ارزیابی سیاست‌پژوهی که یکی از موضوعات اساسی در حوزه سیاست‌پژوهی است و کمتر مورد توجه قرار گرفته، پرداخته شده است. این موضوع به شاخص‌ها و عوامل مؤثر در ارتقای سطح کیفیت نتایج سیاست‌پژوهی می‌پردازد. در این مقاله ابتدا مفهوم سیاست‌پژوهی و فرایند سیاست‌پژوهی بیان شده و سپس با استفاده از روش تحقیق اکتشافی-کاربردی و بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا به بررسی و تحلیل متون حوزه سیاست‌پژوهی پرداخته می‌شود تا براساس آن الگویی ارزیابی سیاست‌پژوهی طراحی شود. براساس یافته‌های تحقیق تعداد ۳۴ شاخص نهایی شناسایی شد که این شاخص‌ها در قالب پنج مقوله یا مرحله اساسی سازمان‌دهی و در طراحی الگویی ارزیابی سیاست‌پژوهی به کار گرفته شدند. در ادامه با استفاده از الگویی طراحی شده به بررسی و ارزیابی گزارش‌های سیاست‌پژوهی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی می‌پردازد که بدین منظور تعداد ۱۰ گزارش سیاست‌پژوهی انتخاب شدند و نتایج حاصل از ارزیابی‌ها در قالب جداولی ارائه می‌شود. در پایان ضعیف‌ترین و بهترین شاخص‌های مربوط به ارزیابی گزارش‌های سیاست‌پژوهی در مرکز پژوهش‌ها و همچنین مراحل یا مؤلفه‌های اصلی سیاست‌پژوهی به ترتیب احراز کیفیت در مرکز پژوهش‌ها، بیان شده است.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی سیاست‌پژوهی؛ سیاست‌پژوهی؛ عوامل کیفیت سیاست‌پژوهی؛ گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

E-mail: rgholipor@ut.ac.ir

* دانشیار دانشکده مدیریت دانشگاه تهران؛

** دانشجوی دکتری مدیریت دولتی خط‌مشی‌گذاری عمومی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، پردیس فارابی

E-mail: afshin_alipour@yahoo.com

(نویسنده مسئول)؛

*** عضو هیئت علمی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛

E-mail: mmoadee@yahoo.com

فصلنامه مجلس و راهبرد، سال بیست‌ودوم، شماره هشتادودو، تابستان ۱۳۹۴

مقدمه

سیاست پژوهی و بهره‌گیری از پژوهش‌های سیاستی به‌منظور اتخاذ بهترین و بهینه‌ترین تصمیمات از سوی سیاستگذاران دارای اهمیت بسیاری است که البته این مقولات اساسی در کشور ما کمتر به آن پرداخته شده است.

جایگاه ویژه سیاست پژوهی در ادبیات خط‌مشی‌گذاری امروزی متأثر از موقعیت علم و دانش و میزان نقش و تأثیرگذاری آن در مسائل و موضوعات اجتماعی و اقتصادی است (قلی‌پور، ۱۳۹۱: ۲۷۰).

اما آنچه در مفاهیم سیاست پژوهی باید مورد مذاقه قرار گیرد توجه حداکثری به اثربخش بودن فرایند سیاست پژوهی و نتایج و خروجی‌های آن و بهره‌گیری از بازخوردهای منتج از نتایج این سیاست پژوهی‌هاست. این نکته‌ای اساسی است که شاید کمتر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است. لذا در این مقاله به بررسی و طراحی الگویی به‌منظور ارزیابی و سنجش میزان مؤثر بودن سیاست پژوهی می‌پردازیم.

پارلمان‌ها و مجالسی که در دنیا از ظرفیت‌های لازم برای سیاست پژوهی برخوردارند، موفقیت زیادی در تدوین و اجرای مناسب خط‌مشی‌ها و سیاست‌ها دارند. برای مثال کنگره آمریکا؛ مرکز سیاست پژوهی بسیار مجهزی دارد که با بیش از ۸۰۰ عضو هیئت علمی و پژوهشی دستاوردهای بسیار بزرگی حاصل کرده‌اند. مجلس شورای اسلامی ایران نیز طی سال‌های اخیر با تأسیس مرکز پژوهش‌های مجلس، گام مهمی در این موضوع برداشته و موفقیت‌های خوبی در علمی کردن سیاست‌ها داشته است (همان). اما باید توجه داشت که برای اثربخشی فعالیت چنین مراکز سیاست پژوهی، شاخص‌هایی تأثیرگذارند که تمرکز بر آنها کلید موفقیت خواهد بود. برای مثال در انجام فرایند تحقیق «زمان» شاخص بسیار مهمی است، به‌طوری‌که اگر به مسئله عمومی سریعاً پاسخی علمی داده نشود آثار منفی بر جامعه می‌گذارد. بنابراین مرکز می‌باید در سریع‌ترین زمان ممکن با توجه به فرایند سیاست پژوهی تحقیق لازم را درباره مسئله مورد بحث، انجام و نتایج را به مجلس شورای اسلامی ارائه دهد، تا سیاستگذاران بتوانند به‌صورتی منطقی با مسئله روبه‌رو و راه‌حل‌های

مؤثری در قالب قانون ارائه کنند (قلی پور و غلام پور آهنگر، ۱۳۸۹). بدین منظور آشنایی با چارچوب و عوامل مؤثر در اثربخشی حداکثری سیاست پژوهی می تواند در بهبود فرایند انجام آن بسیار مفید باشد.

لذا در این مقاله دو هدف اصلی مورد نظر است، که یکی طراحی الگوی جامع ارزیابی سیاست پژوهی می باشد، به گونه ای که بتوان براساس آن سطح کیفی و قابلیت کاربردی بودن، اثربخش بودن و جریان ساز بودن یک اثر سیاست پژوهی را مورد بررسی و تحلیل قرار داد. هدف دوم به کارگیری الگوی طراحی شده به منظور ارزیابی و سنجش وضعیت گزارشات سیاست پژوهی در مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی می باشد.

۱. سیاست پژوهی و مفهوم آن

دان^۱ ضمن اشاره به تعریف لاسول، سیاست پژوهی را وسیله ای برای خلق دانش در فرایند خط مشی گذاری می داند. به گمان وی در این فرایند محققان بر علت ها، عواقب عملکرد برنامه ها و خط مشی های عمومی تحقیق می کنند (همان، ۱۳۹۱).

سیاست پژوهی فرایند انجام تحقیق درباره مسئله اجتماعی یا تحلیل آن به منظور ارائه توصیه های عملی به سیاستگذاران برای حل مسئله است (ماژرزاک، ۱۳۷۹).

از آنجا که بین تعاریف مختلف سیاست پژوهی، تفاوت های جزئی وجود دارد، در همه آنها فرض بر این است که مطالعه تحلیلی خط مشی ها، آگاهی یافتن از علت ها و پیامدهایی است که به تصمیم گیری بهتر منجر شده و از این رو منفعت عامه ارتقا می یابد (قلی پور و همکاران، ۱۳۹۱).

سیاست پژوهی فرایند انجام پژوهش در خصوص مسئله اجتماعی مهم یا تحلیل آن مسئله به منظور ارائه توصیف های عملی، توصیه های معطوف به عمل به سیاستگذاران برای حل مسئله است (همان، ۱۳۸۹).

سیاست پژوهی را می توان در پاسخ به مسائل اجتماعی جامعه شکل داد که به موجب

آن به بررسی مسائل عمومی می‌پردازد. مسائل عمومی مفاهیمی اجتماعی هستند که باید ادراک شوند و در فضایی علمی مورد بررسی قرار گیرند (همان).

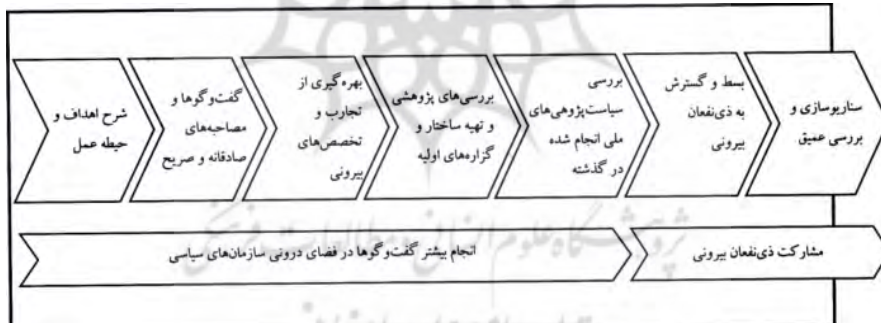
۲. فرایند سیاست‌پژوهی

اثربخش بودن خروجی سیاست‌پژوهی، نیازمند بهره‌گیری از یک فرایند هدفمند، جامع و ساختارمند است. بر این اساس شناسایی فرایند مناسب برای سیاست‌پژوهی مرحله‌ای اساسی در مؤثر نمودن سیاست‌پژوهی بوده و مختصات مناسبی را برای ارزیابی میزان اثربخشی سیاست‌پژوهی ایجاد می‌کند. در این قسمت چند فرایند سیاست‌پژوهی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲-۱. الگوی فراوک لوه‌ر و همکارانش برای سیاست‌پژوهی

فراوک لوه‌ر و همکارانش^۱ در سال ۲۰۱۳ الگویی برای سیاست‌پژوهی پیشنهاد می‌دهند که در هفت مرحله ارائه شده است (Lohr, 2013):

شکل ۱. الگوی سیاست‌پژوهی فراوک لوه‌ر و همکاران

Source: Lohr, 2013.

گام‌های این الگو به شرح ذیل است:

1. Frauke Lohr, Sebastian Hallensleben and Amina Beyer-Kutzner

گام اول: شرح اهداف و حیطه عمل

مهم‌ترین اقدامات این گام عبارت است از:

- تعیین و تبیین اهداف و محتوای عملکرد در بین اعضا و بخش‌های دخیل و مرتبط در سیاست پژوهی،

- برگزاری جلسات گفت‌وگو و تعامل و کارگاه‌های مشترک،

- تعیین نقشه راه و خطوط راهنما،

- تعیین رویکردهای حاکم بر پژوهش.

گام دوم: گفت‌وگوها و مصاحبه‌های صادقانه و صریح

مهم‌ترین اقدامات این گام عبارت است از:

- دریافت نظرات، دیدگاه‌ها و نیازمندی‌های افراد ذی‌نفع در مسئله،

- تعیین وزن و ارزش چالش‌ها و نیازمندی‌های هر یک از ذی‌نفعان،

- تعیین معیارهای ارزیابی چالش‌ها و نیازمندی‌ها،

- بیان و تعیین انتظارات و نتایج نهایی مورد نظر و طراحی فرایند آن،

- تعیین عوامل کلیدی موفقیت و موانع بالقوه،

- ایجاد صداقت و اطمینان.

گام سوم: بهره‌گیری از تجارب و تخصص‌های بیرونی

مهم‌ترین اقدامات این گام عبارت است از:

- گسترش حوزه بررسی‌ها و استفاده از تخصص‌های مربوط به موضوع اصلی از خارج سازمان،

- بهره‌گیری از تخصص‌ها و دیدگاه‌های مختلف در ارتباط با موضوع،

- بهره‌گیری از اطلاعات به‌دست آمده در جهت شکل دادن فرضیات.

گام چهارم: بررسی‌های پژوهشی و تهیه ساختار و گزاره‌های اولیه

مهم‌ترین اقدامات این گام عبارت است از:

- استفاده و به‌کارگیری شیوه‌های پژوهشی به‌منظور تبیین فرضیات،

- سازمان‌دهی گزاره‌ها به منظور پاسخگویی به فرضیات و سؤالات،
- بهره‌گیری از تجربیات برتر به منظور دستیابی به نتایج مطلوب‌تر.

گام پنجم: بررسی سیاست‌پژوهی‌های ملی انجام شده در گذشته

مهم‌ترین اقدامات این گام عبارت است از:

- بررسی نتایج و یافته‌های مربوط به پژوهش‌های گذشته،
- بررسی شکاف‌های موجود تا وضعیت مطلوب.

گام ششم: بسط و گسترش به‌ذی‌نفعان بیرونی

مهم‌ترین اقدامات این گام عبارت است از:

- بررسی دقیق موضوع براساس اطلاعات به‌دست آمده،
- ورود ذی‌نفعان بیرونی مبتنی بر نیازمندی‌های موجود،
- برگزاری جلسات کاربردی به منظور استنتاج نظرات و دیدگاه‌ها،
- بررسی نیازمندی‌ها، عوامل کلیدی، موانع و چشم‌انداز ذی‌نفعان بیرونی،
- بررسی پیشنهادات ذی‌نفعان بیرونی.

گام هفتم: سناریوسازی و بررسی عمیق

مهم‌ترین اقدامات این گام عبارت است از:

- گردآوری مجموعه تخصص‌ها و دانش موجود به منظور ارائه سناریوهای هنجاری و
بومی به‌عنوان چارچوب سیاست‌پژوهی،
- تعیین مولدهای مربوط به سناریوها،
- عملیاتی کردن سناریوها براساس نتایج به‌دست آمده از تعاملات.

۲-۲. فرایند سیاست‌پژوهی از دیدگاه ماژرزاک

ماژرزاک فرایند سیاست‌پژوهی را در پنج مرحله تعریف می‌کند که هر مرحله شامل زیر
مراحلی است و رهنمودهایی را در خود دارد. این رهنمودها نقش مهمی در ارائه درک

روشنی از هر مرحله خواهند داشت. این مراحل عبارت‌اند از (ماژرزاک، ۱۳۷۹):

الف) زمینه‌سازی

۱. تمرکز بر جست‌وجوی اطلاعات،
۲. مراحل جست‌وجوی اطلاعات،
۳. تصمیم‌گیری در مورد انجام پژوهش.

ب) مفهوم‌سازی

۱. ارائه الگو اولیه مسئله اجتماعی،
۲. تدوین پرسش‌های خاص پژوهش،
۳. گزینش محققان پژوهش.

ج) تحلیل فنی

۱. عملیاتی کردن متغیرها،
۲. طراحی روش‌شناسی تحقیق،
۳. روش‌هایی برای تحلیل فنی (تلفیق متمرکز - تحلیل ثانوی - تحلیل میدانی - روش‌های کیفی بررسی‌های پیمایشی - مطالعات موردی - تحلیل هزینه - فایده)،
۴. رهنمودهایی برای طرح‌ریزی روش‌شناسی فنی،
۵. نتیجه‌گیری و ارائه توصیه‌های موقتی برای سیاست‌گذاری.

د) تحلیل پیشنهادها و توصیه‌ها

۱. تحلیل پارامترهای اجرایی دخیل در توصیه‌های مطالعه (طرف‌های ذی‌نفع - سازمانی)،
۲. ارزیابی و پیش‌بینی نتایج بالقوه توصیه‌ها،
۳. برآورد احتمال انجام شایسته توصیه‌ها،
۴. تهیه توصیه‌های نهایی.

هـ) ارتباطات و انتقال نتایج به سیاستگذاران

۱. ارتباط در تمام مراحل پژوهش،
۲. ارتباط با استفاده کنندگان مختلف پژوهش،
۳. نحوه برقراری ارتباط مؤثر (اسلاید و وسایل سمعی بصری)،
۴. ارتباط شفاهی، معمولاً مؤثرتر از ارتباط کتبی است.

۲-۳. مروری بر ملاحظات فرایندی در سیاست‌پژوهی

یکی از چالش‌های اثربخشی سیاست‌پژوهی وجود گسست فرایندی در انجام سیاست‌پژوهی است. ارتباط بین سه حوزه سیاست، پژوهش و اجرا می‌باید در فرایند سیاست‌پژوهی مورد تأکید قرار گیرد. ایجاد انسجام فرایندی بین این سه حوزه می‌تواند موجب انتقال مناسب دانش حاصل از سیاست‌پژوهی شود (Hoeijmakers and et al., 2013). از سوی دیگر ذی‌نفعان و نوع نگرش آنها به اقدامات سیاست‌پژوهی از عوامل تعیین‌کننده در فرایند سیاست‌پژوهی است.

بهره‌گیری از ساختارهای شبکه‌ای یکپارچه می‌تواند موجب تسهیل تعامل و ارتباط پویای کنشگران در سه حوزه سیاست، پژوهش و اجرا شود. در این راستا بهره‌گیری از الگوهای تعاملی فراحوزه‌ای،^۱ انتقال دانش فراحوزه‌ای^۲ و اقدامات مرزگستری^۳ توسط مسئول طرح می‌تواند مؤثر باشد (Ibid.).

لیتلجانز^۴ و همکارانش در تحقیقی، چهار عنصر اصلی در فرایند پژوهش از سیاست تا اجرا را مورد نظر قرار می‌دهند که عبارت‌اند از (Thompson and et al., 2012):

۱. کارگزاران ارائه سیاست،
۲. بخش آموزشی، پژوهشی و دانشگاهی،
۳. مسئولیت سیاسی
- و ۴. بخش‌های اجرایی. این عناصر در یک ارتباط متعامل با یکدیگر ساختاری یکپارچه را

---

1. Cross-Domain Interaction
2. Cross-Domain Knowledge Transfer
3. Boundry Spanning
4. Peter Littlejohns

پدید می‌آورند. در چارچوب این فرایندهای ارتباطی می‌باید عواملی مانند قابلیت‌های اثرگذاری سیاست، درک نقش هریک از عناصر، درک نوع وابستگی و ارزش هریک از مشارکت‌کنندگان، درک میزان اثربخشی هریک از عناصر، شفاف‌سازی نقش‌های مشترک، توافق بر اولویت‌ها و دستیابی به درک مشترک نیازها مورد ملاحظه قرار گیرد (Ibid.).

با توجه به تئوری‌ها و الگوهای فوق باید گفت که سیاست‌پژوهی ماهیتی فرایندی دارد و بر این اساس ارزیابی آن و توجه به اثربخش بودن و جریان ساز بودن آن نیز می‌باید در یک قالب فرایندی مورد بررسی قرار گیرد. این ساختار فرایندی، گام به گام اقدامات سیاست‌پژوهی را تکمیل‌تر می‌کند و قابلیت ارائه آن به سطح عمومی جامعه جهت حل مسائل پیش رو را ارتقا می‌دهد. بنابراین می‌توان گفت که قبل از هرچیز داشتن ساختار فرایندی در سیاست‌پژوهی جانمایه اولیه و بنیادی موفقیت یک کار سیاست‌پژوهی است که در صورت عدم رعایت چنین ساختاری نتایج مورد نظر از انسجام، سازمان‌دهی و قابلیت اثرگذاری لازم برخوردار نخواهد بود. در ذیل این ماهیت فرایندی، عوامل مؤثر در موفقیت سیاست‌پژوهی مورد نظر قرار می‌گیرند.

۳. روش انجام تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش روش اکتشافی - کاربردی و بهره‌گیری از روش تحلیل محتواست. به عقیده برنارد برلسون روش تحلیل محتوا نوعی تکنیک پژوهشی است که برای توصیف عینی، منظم و تا آنجا که ممکن است، کمی محتوای ارتباطات با هدف نهایی تفسیر داده‌ها به کار می‌رود (رحیم سلمانی، ۱۳۹۱). دانیل رایف، استفن لیزی و فردیک جی. فیکو ای این روش تحقیق را آزمون نظام‌مند و تکرارپذیر نمادهای ارتباطی می‌دانند که در آن ارزش‌های عددی براساس قوانین معتبر اندازه‌گیری و به متن نسبت داده می‌شود و این عمل برای توصیف محتوای ارتباطات، استخراج نتیجه درباره معنی آن و یا پی بردن به بافت و زمینه ارتباطی صورت می‌گیرد. کرلینجر تحلیل محتوا را روش مطالعه و تجزیه و تحلیل ارتباط به شکلی نظام‌مند، عینی و کمی به‌منظور سنجش متغیرها می‌داند

(همان). روش تحلیل محتوا دارای ویژگی‌های عینی بودن (نه ذهنی و قابل تفسیر)، منظم (برای همه بخش‌های تحقیق)، کمی بودن (قابلیت شمارش مقوله‌ها و واحد تحقیق) و آشکار بودن (محتوای آشکار در برابر محتوای نهان و قابل استنباط) می‌باشد (بدیعی، ۱۳۷۶).

ابتدا به گردآوری منابع در دسترس حوزه سیاست‌پژوهی پرداخته می‌شود. سپس با بررسی و تحلیل متون، عوامل و شاخص‌هایی که در مسیر انجام سیاست‌پژوهی به‌منظور دستیابی به کیفیت حداکثری آن باید توجه شوند، مورد بررسی قرار می‌گیرند تا براساس آنها الگویی برای ارزیابی میزان کیفیت سیاست‌پژوهی طراحی شود. در مرحله بعد با مراجعه به خبرگان حوزه سیاست‌پژوهی ضمن بررسی عوامل احصا شده، عوامل و شاخص‌های مورد نظر آنها دریافت می‌شود. سپس به سامان‌دهی عوامل و شاخص‌های کسب شده پرداخته می‌شود، به گونه‌ای که عواملی که ماهیت مشابهی دارند در کنار یکدیگر قرار گیرند، تا بتوان میزان تکرار عوامل و شاخص‌ها و میزان تأکید بر روی آنها را در متون مورد بررسی استخراج کرد. در ادامه به مقوله‌سازی پرداخته می‌شود، به گونه‌ای که بتوان دسته‌بندی مناسب و جامعی را برای عوامل و شاخص‌ها ارائه نمود. پس از آن با منظم کردن عوامل و شاخص‌های شناسایی شده الگوی نهایی برای ارزیابی طراحی می‌شود.

در این تحقیق در استخراج شاخص‌های ارزیابی و سازمان‌دهی آنها از نظرسنجی خبرگان استفاده شده است. جامعه خبرگان مورد استفاده در این تحقیق عبارت از صاحب‌نظران حوزه سیاست‌پژوهی است که دارای سطح تحصیلات دکتری یا دانشجوی دکتری و تجربه کاری مرتبط بوده‌اند. نحوه دسترسی به این خبرگان به دو طریق ارتباط مستقیم و دریافت نظرات و دیدگاه‌های آنها به صورت اطلاعات ثانویه (غیرمستقیم) بوده است.

به‌منظور الگوسازی و اعتبارسنجی الگو در این تحقیق از استدلال قیاسی استفاده شده است. به عبارت دیگر در دسته‌بندی عوامل و نحوه چیدمان و استقرار آنها از شیوه مورد استفاده در مقالات و مراجع دیگر استفاده شده است. نتایج حاصل از بررسی‌های انجام شده جهت اعتبارسنجی الگو در قالب جداولی ارائه می‌گردد.

الگوی طراحی شده در مورد تعدادی از پژوهش‌های انجام شده مبتنی بر

سیاست پژوهی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به کار گرفته می‌شود و مبتنی بر آن نقاط ضعف و قوت سیاست پژوهی در این مرکز استخراج می‌گردد. تحلیل این نتایج می‌تواند در مسیر ارائه راهبردهای بهبود سیاست پژوهی در مرکز مؤثر باشد.

۴. یافته‌های تحقیق

براساس منابع موجود در زمینه ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های مناسب جهت ارزیابی سیاست پژوهی، نتایج به دست آمده در جدول زیر بیان گردیده است.

جدول ۱. شاخص‌های استخراج شده به منظور ارزیابی سیاست پژوهی

منابع	شاخص‌ها
(قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱)، (M. K. Trochim, 2009)، (W. Rains and J. Hahn, 1995)	شناخت ابعاد موضوع
(Lohr, 2013), (Scholten, 2011)	شناخت فضای ذی‌نفعانی
(قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱)، (Davies, 2008)، (Thompson and et al., 2012)	شناخت سطح اثرگذاری
(Thompson and et al., 2012), (Gholipour and Jandaghi, 2012), (Littlejohns, 2012) (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹)	دارای اولویت بودن موضوع
(Gholipour and Jandaghi, 2012), (Lohr, 2013)	شناخت مطالعات پیشین و بهره‌گیری از تجربیات
(Thompson and et al., 2012), (Rowe and et al., 2013)	ایجاد درک مشترک
(Lohr, 2013), (Court and Young, 2003)	سازمان‌دهی ساختار پژوهشی
(Lohr, 2013)	هدفگذاری روشن و دقیق
(W. J. Jansen and et al., 2008), (Scholten, 2011), (Court and Young, 2003) (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹)	پیوستگی بین پژوهش، سیاست و اجرا
(Thompson and et al., 2012), (Lohr, 2013) (قلی‌پور، ۱۳۹۱)	ایجاد بستر تعامل هماهنگ و هدفمند بین رشته‌ای
نظر خبرگان	انگیزه پژوهشی
(Gholipour and Jandaghi, 2012), (Lohr, 2013), (de Goede, 2012), (Hewitt, 2009) (قلی‌پور، ۱۳۹۱)	همراهی و تعامل پویای سیاستگذاران در فضای گفتمانی

منابع	شاخص‌ها
(Gholipour and Jandaghi, 2012), (Lohr, 2013), (de Goede, 2012), (Mier and et al., 2013), (Hewitt, 2009)	همراهی و تعامل پویای سطح عمومی در فضای گفتمانی
(Rowe and et al., 2013), (Gholipour and Jandaghi, 2012), (Lohr, 2013), (de Goede, 2012), (Hewitt, 2009)	همراهی و تعامل پویای خبرگان در فضای گفتمانی
(Gholipour and Jandaghi, 2012) (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱)	روش‌شناسی مناسب
نظر خبرگان	تجزیه و تحلیل مناسب
(Gholipour and Jandaghi, 2012) (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹)	سازمان‌دهی و هماهنگی مناسب محتوا
نظر خبرگان	عدم سوگیریهای غیرعلمی
(Lohr, 2013)	تحلیل مطالعات پیشین
نظر خبرگان	مبانی جامع اطلاعاتی
(Gholipour and Jandaghi, 2012) (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹)	ارائه ملاحظات اجرایی
(Thompson and et al., 2012), (Gholipour and Jandaghi, 2012), (Lohr, 2013), (de Goede, 2012), (قلی‌پور، ۱۳۹۱)	مشارکت فعال ذی‌نفعان
(de Goede, 2012) (قلی‌پور، ۱۳۹۱)	بهره‌گیری از ابزارهای بیانی انتقال
(Thompson and et al., 2012) (Rowe and et al., 2013)	وجود شفافیت در نتایج
نظر خبرگان	وجود قابلیت‌های هنری
(Thompson and et al., 2012) (قلی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱، ۱۳۸۹)	کاربردی بودن و اثربخشی نتایج
نظر خبرگان	قدرت توجه‌کنندگی پژوهش
(Lohr, 2013)	مدیریت تعارض در پیاده‌سازی نتایج
نظر خبرگان	توان غلبه بر فضای سیاسی
نظر خبرگان	جریان‌سازی پژوهشی و سیاسی
(Rowe and et al., 2013)	حفظ حریم و ارزش‌های دیگران
(Thompson and et al., 2012)	مسئول بودن در برابر نتایج پژوهش
(قلی‌پور و همکاران، ۱۳۸۹)	تعیین سازوکارهای کنترلی
نظر خبرگان	تعیین نقش سیاست‌پژوهان در کل فرایند

۵. طراحی الگوی ارزیابی سیاست پژوهی

همان گونه که در بخش ۲ مورد تأکید قرار گرفت، طراحی الگوی ارزیابی سیاست پژوهی، قبل از هر چیز نیازمند تعیین سطوح الگو مبتنی بر یک ساختار فرایندی می باشد. بدین منظور براساس الگوهای فرایندی سیاست پژوهی، مؤلفه ها و حوزه های محوری مورد تأکید استخراج گردید و سپس با بهره گیری از نظر خبرگان به جمع بندی، سازمان دهی و تکمیل آنها پرداخته شد. در نهایت پس از انجام جرح و تعدیل های مورد نیاز، پنج مقوله زیر به عنوان ارکان اصلی ارزیابی سیاست پژوهی مورد نظر قرار گرفتند.

شکل ۲. ارکان اصلی الگوی ارزیابی سیاست پژوهی

پس از تطبیق مقوله ها که در قالب مؤلفه ها بیان می شوند، با عوامل و شاخص های استخراج شده می توان الگوی مورد نظر جهت ارزیابی سیاست پژوهی را ارائه کرد. حال به منظور تخصیص مناسب شاخص های استخراج شده و تأیید اعتبار الگو از استدلال قیاسی استفاده می شود. در این شیوه استدلال با مرور مقالات و متون متعدد علمی و شیوه چیدمان و تخصیص شاخص های مورد نظر در تحقیق به سرفصل های موضوعی و مؤلفه ها در آن مقالات و متون و تعمیم آنها به شیوه الگوسازی در این تحقیق، به اعتبارسنجی الگو پرداخته شده است. در جداول ذیل به تفکیک ارکان

پنج گانه الگوی ارزیابی سیاست پژوهی نحوه چیدمان و دسته بندی شاخص ها براساس منابع مورد بررسی، مورد تأیید قرار گرفته است.

جدول ۲. چیدمان شاخص های ارزیابی مربوط به برقراری ارتباط با فضای موضوع براساس استدلال قیاسی

برقراری ارتباط با فضای موضوع	
منابع تأییدکننده	شاخص های ارزیابی
(Hanberger, 2001: 48)	شناخت ابعاد موضوع
(Hanberger, 2001: 45)	شناخت فضای ذی نفعانی
(Streatfield, 2011: 313)	شناخت سطح اثر گذاری
(N. Soroka and T. Lim, 2003: 576)	دارای اولویت بودن موضوع
(Lohr, 2013: 23)	شناخت مطالعات پیشین و بهره گیری از تجربیات
(Thompson and et al., 2012: 335)	ایجاد درک مشترک

جدول ۳. چیدمان شاخص های ارزیابی مربوط به یکپارچگی درونی و بیرونی براساس استدلال قیاسی

یکپارچگی درونی و بیرونی	
منابع تأییدکننده	شاخص های ارزیابی
(W. J. Jansen and et al., 2008: 305)	سازمان دهی ساختار پژوهشی
(Lohr, 2013: 23)	هدف گذاری روشن و دقیق
(W. J. Jansen and et al., 2008: 295)	پیوستگی بین پژوهش، سیاست و اجرا
(Mooney, 2013: 190)	ایجاد بستر تعامل هماهنگ و هدفمند بین رشته ای
(W. J. Jansen and et al., 2008: 305)	انگیزه پژوهشی
(W. J. Jansen and et al., 2008: 305)	همراهی و تعامل پویای سیاستگذاران در فضای گفتمانی
(W. J. Jansen and et al., 2008: 305)	همراهی و تعامل پویای سطح عمومی در فضای گفتمانی
(W. J. Jansen and et al., 2008: 305)	همراهی و تعامل پویای خبرگان در فضای گفتمانی

جدول ۴. چیدمان شاخص‌های ارزیابی مربوط به انجام علمی و صحیح تحقیق براساس استدلال قیاسی

انجام علمی و صحیح تحقیق	
منابع تأییدکننده	شاخص‌های ارزیابی
(Kromidha and et al., 2014: 69)	روش‌شناسی مناسب
(Bhattacharjee, 2012: 103-104)	تجزیه و تحلیل مناسب
(Kromidha and et al., 2014: 69)	سازمان‌دهی و هماهنگی مناسب محتوا
(Bhattacharjee, 2012: 103-104)	عدم سوگیری‌های غیرعلمی
(Lohr, 2013: 23)	تحلیل مطالعات پیشین
(Bhattacharjee, 2012: 103-104)	مبانی جامع اطلاعاتی
(Kromidha and et al., 2014: 78)	ارائه ملاحظات اجرایی
(Kromidha and et al., 2014: 78)	مشارکت فعال ذی‌نفعان

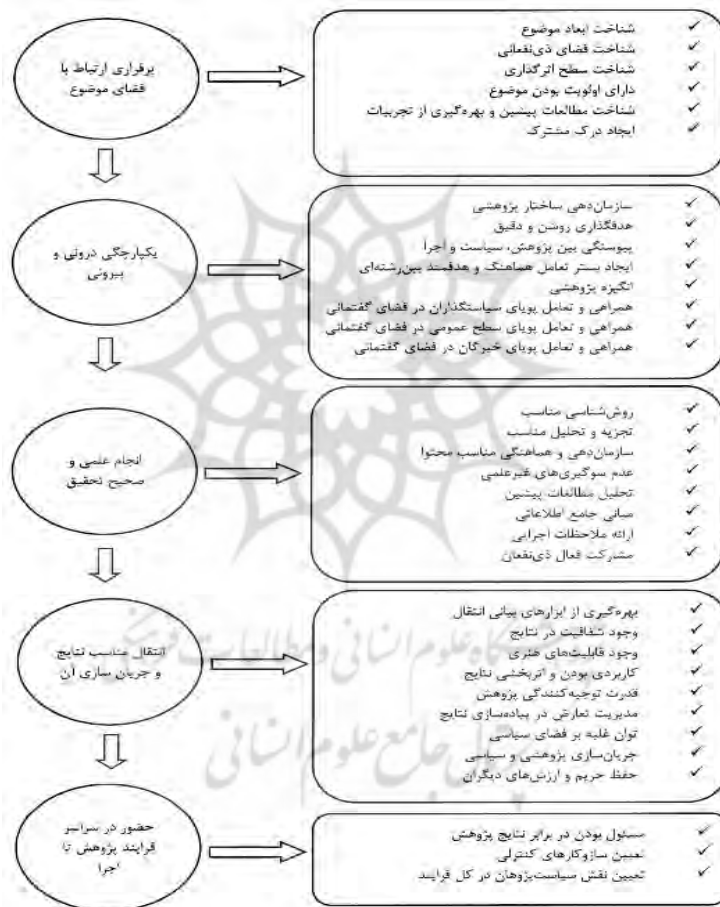
جدول ۵. چیدمان شاخص‌های ارزیابی مربوط به انتقال مناسب نتایج و جریان‌سازی آن براساس استدلال قیاسی

انتقال مناسب نتایج و جریان‌سازی آن	
منابع تأییدکننده	شاخص‌های ارزیابی
(Hewitt, 2009: 1-4)	بهره‌گیری از ابزارهای بیانی انتقال
(Littlejohns and et al., 2012: 411)	وجود شفافیت در نتایج
(Lohr, 2013: 19-22)	وجود قابلیت‌های هنری
(Nelda and et al., 2013: 208)	کاربردی بودن و اثربخشی نتایج
(Lohr, 2013: 19-22)	قدرت توجیه‌کنندگی پژوهش
(Lohr, 2013: 19-22)	مدیریت تعارض در پیاده‌سازی نتایج
(Paudel, 2009: 37)	توان غلبه بر فضای سیاسی
(Bhattacharjee, 2012: 103-105)	جریان‌سازی پژوهشی و سیاسی
(Littlejohns and et al., 2012: 412)	حفظ حریم و ارزش‌های دیگران

جدول ۶. چیدمان شاخص‌های ارزیابی مربوط به حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا براساس استدلال قیاسی

حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا	
منابع تأییدکننده	شاخص‌های ارزیابی
(Littlejohns and et al., 2012: 413)	مسئول بودن در برابر نتایج پژوهش
(Kromidha and et al., 2014: 69)	تعیین سازوکارهای کنترلی
(Lohr, 2013: 23)	تعیین نقش سیاست‌پژوهان در کل فرایند

شکل ۳. الگوی ارزیابی سیاست پژوهی

۵-۱. شرحی بر الگوی ارزیابی سیاست پژوهی

همان گونه که در شکل ۳ نشان داده شده است این الگو پنج رکن یا مؤلفه اصلی دارد که برای هر یک از آنها شاخص های ارزیابی معین شده است. در این قسمت شرحی بر ابعاد الگو ارائه می شود.

۵-۱-۱. برقراری ارتباط با فضای موضوع

برای انجام سیاست پژوهی موفق می باید در ابتدا موضوع مورد بررسی به دقت مورد کنکاش قرار گرفته و همه ابعاد و پیشینه و تحلیل های مرتبط با آن مورد مذاقه قرار گیرد، به گونه ای که سیاست پژوهان با موضوع ارتباط تنگاتنگی برقرار کرده و آن موضوع به دغدغه و چالش مستمر فکری آنها تبدیل شود. در این راستا سیاست پژوهان می باید با فراز و فرودهای مربوط به موضوع، متغیرها و عوامل مؤثر بر آن و اثرپذیر از آن، ذی نفعان گوناگون مرتبط با موضوع، میزان اولویت موضوع در ابعاد ملی و مواردی از این دست آشنا شوند به گونه ای که درک مشترکی بین سیاست پژوهان حاضر در موضوع سیاست پژوهی برای ورود به کار ایجاد گردد.

۵-۱-۲. یکپارچگی درونی و بیرونی

پس از ایجاد وحدت نظر در مقدمات ورود به سیاست پژوهی، سیاست پژوهان برای پیشبرد اهداف خود در قالب یک تیم پژوهشی نیازمند یکپارچگی درونی و بیرونی هستند. مقصود از یکپارچگی درونی، هماهنگی و همسویی و اتفاق نظر سیاست پژوهان در قالب یک تیم ساختارمند و هدفمند است. تعیین دقیق فرایند پژوهش، سازمان دهی اجرای پژوهش، هدفگذاری دقیق و روشن و ایجاد زمینه تفکر و شفاف سازی برای فهم نحوه ارتباط بین سه جزء نتایج پژوهش، فضای سیاسی و ملاحظات مرتبط و همچنین سازوکار اجرای نتایج سیاست پژوهی، در این راستا مؤثر است. موضوعات مورد بررسی در سیاست پژوهی عموماً ماهیتی چندوجهی دارند، لذا نیازمند ایجاد فضای تعامل و تبادل بین رشته ای هستیم. موتور محرک این اقدامات انگیزه سیاست پژوهان برای کار می باشد. در فضای یکپارچگی بیرونی سیاست پژوهان نیازمند

جلب حمایت و نظر سیاستگذاران و خبرگان و همچنین عرصه عمومی هستند. این جلب حمایت و نظر نیازمند تعامل و اطلاع‌رسانی و ایجاد فضای تبادل نظر و نقد و گفتمان است.

۳-۱-۵. انجام علمی و صحیح تحقیق

پس از موفقیت در دو گام بسترساز، حال باید به انجام علمی و صحیح تحقیق اندیشید. سیاست‌پژوهی برای حصول نتایج مفید و راهگشا نیازمند درک و رعایت اصول و قواعد علمی است. بدون شک یک کار پژوهشی نیازمند رعایت حداقل‌های استاندارد می‌باشد که عدم توجه به آنها محتوا و خروجی سیاست‌پژوهی را زیر سؤال خواهد برد. رعایت این اصول علمی نباید صرفاً در ظاهر کار پژوهشی باشد، بلکه باید در عمق محتوا و خروجی پژوهش نمود داشته باشد.

۴-۱-۵. انتقال مناسب نتایج و جریان‌سازی آن

یکی از مباحث محوری در سیاست‌پژوهی انتقال مناسب نتایج حاصل از سیاست‌پژوهی به ذی‌نفعان و جامعه است که به نظر در فعالیتهای پژوهشی کشور ما مورد غفلت قرار گرفته است. می‌توان گفت که همراهی و اقدام برای انتقال نتایج سیاست‌پژوهی یکی از وظایف مهم سیاست‌پژوه است که به نظر می‌رسد شرایط آن فراهم نشده است. مرحله انتقال نتایج سیاست‌پژوهی باید آغاز یکی از مسئولیت‌های مهم سیاست‌پژوه باشد. در این راستا باید بستر ساختاری و فرایندی لازم برای انتقال نتایج فراهم شود. از ابزارهای بیانی مناسب استفاده شود و نتایج پژوهش به صورت شفاف، کاربردی و اثربخش باشد و دارای توان توجیه‌کنندگی، حل تعارضات و غلبه بر فضای سیاسی را داشته باشد. انتقال مناسب نتایج نیازمند داشتن هنر انتقال، جلب نظر و توجیه‌کنندگی و هنر ارائه و پذیرش نتایج سیاست‌پژوهی است. کار سیاست‌پژوهی می‌باید قابلیت جریان‌سازی فکری و غلبه بر اثرگذاری بر فضای سیاسی را داشته باشد.

۵-۱-۵. حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا

از دیگر مواردی که در فرایند سیاست‌پژوهی مورد توجه قرار نگرفته است، ایجاد بستر لازم برای مشارکت و حضور سیاست‌پژوه در اجرای نتایج حاصل از سیاست‌پژوهی می‌باشد.

به کارگیری سیاست پژوهان به صورت فعال در مراحل اجرای نتایج سیاست پژوهی باعث کاهش هزینه‌های گوناگون اجرا، بالا رفتن امکان موفقیت آن، افزایش مسئولیت‌پذیری، افزایش سرعت عمل در مراحل اجرا، کاهش ابهامات اجرا و اثربخش‌تر شدن کار سیاست پژوهی می‌شود. در این راستا باید سازوکار فرایندی و ساختاری اندیشیده شود و نقش سیاست پژوه و اختیاراتش به طور دقیق معین شود.

۶. بررسی و تحلیل گزارش‌های سیاست‌پژوهی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی مبتنی بر الگوی ارزیابی سیاست‌پژوهی طراحی شده

شاید بتوان گفت که فلسفه وجودی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ارائه توصیه‌ها و راهکارهای علمی به سیاست‌گذاران قوه مقننه است که اگر مبتنی بر روش‌ها و مطالعات علمی صورت گیرد همان سیاست‌پژوهی است. زمانی که در کشور یک دغدغه یا نگرانی خود را به صورت مسئله عمومی نشان می‌دهد و به شکل طرح یا لایحه در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار می‌گیرد، فرایند سیاست‌پژوهی در مورد آن با فعالیت سازمان‌هایی چون مرکز پژوهش‌های مجلس به عنوان کانون تزریق عقلانیت در فرایند سیاست‌گذاری می‌تواند نمود پیدا کند (قلی‌پور و غلام‌پور آهنگر، ۱۳۸۹).

در این قسمت مبتنی بر الگوی طراحی شده در بالا، به بررسی و ارزیابی گزارش‌های سیاست‌پژوهی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی پرداخته می‌شود. بدین منظور پس از بررسی گزارش‌های موجود در این مرکز، تعداد ۱۰ گزارش منتخب مورد نظر قرار گرفت. مبنای انتخاب گزارش‌ها، حوزه خاصی نبوده است. بلکه آنهایی که از حیث موضوع، محتوا، ساختار، نتایج و سطح اثرگذاری و به طور کلی در یک برداشت کلی بر مبنای الگوی ارزیابی طراحی شده، کیفیت مناسب‌تری داشته‌اند از بین گزارش‌های متعدد انتخاب شده‌اند. معیارهای مورد نظر برای انتخاب گزارش‌های دهگانه را می‌توان به صورت زیر بیان کرد:

- مسئله‌شناسی مناسب و تبیین مناسب مسئله،

- رعایت ساختار و فرایند پژوهشی و اصول تقدم و تأخر در کار پژوهشی،
- کیفیت محتوایی گزارش‌ها و نتایج آن و شیوه ارائه آنها،
- جایگاه راهبردی گزارش و اثرگذاری آن در عرصه خط‌مشی‌گذاری عمومی،
- میزان توجه به عوامل تعیین شده در الگوی ارزیابی سیاست‌پژوهی طراحی شده (در یک ارزیابی کلان)، شامل:

- توجه به عوامل مربوط به برقراری ارتباط با فضای موضوع،
- توجه به عوامل مربوط به یکپارچگی درونی و بیرونی،
- توجه به عوامل مربوط به انجام علمی و صحیح تحقیق،
- توجه به عوامل مربوط به انتقال مناسب نتایج و جریان‌سازی آن،
- توجه به عوامل مربوط به حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا.

به منظور ارزیابی سطح کیفی این گزارش براساس الگوی ارائه شده، برای هر یک از شاخص‌ها سه وضعیت احراز تعریف شده است: دارا می‌باشد (گزارش مورد نظر شاخص مورد بررسی را احراز کرده است)، ناقص است (گزارش مورد نظر شاخص مورد بررسی را به صورت ناقص و ناکامل احراز کرده است) و دارا نمی‌باشد (گزارش مورد نظر شاخص مورد بررسی را احراز نکرده است). به منظور تعیین هر یک از وضعیت‌های سه گانه فوق برای گزارش‌های سیاست‌پژوهی از روش استدلال استقرایی استفاده شده است. بدین صورت که هر یک از شاخص‌های مورد بررسی متشکل از ویژگی‌های مفهومی مصطلح و مرسوم می‌باشند که اگر گزارش‌های مورد بررسی اکثریت غالب آن ویژگی‌های مفهومی را احراز کرده باشند به آن وضعیت «دارا می‌باشد» تخصیص داده می‌شود. اگر اکثریت غالب ویژگی‌های مفهومی شاخص را احراز نمایند به آن وضعیت «دارا نمی‌باشد» تخصیص داده می‌شود و اگر ویژگی‌ها را به صورت ناقص احراز کنند به گونه‌ای که نتوان به آن وجه غالب «دارا می‌باشد» یا «دارا نمی‌باشد» را تخصیص داد، به آن وضعیت «ناقص» تخصیص داده می‌شود. منظور از ویژگی‌های مصطلح و مرسوم، تعاریف معمول و مورد استفاده برای شاخص‌ها در محیط‌های علمی است. به عبارت دیگر از این واژگان برداشت عمومی مشابهی

۲-۶. ارزیابی گزارش‌های منتخب مرکز پژوهش‌های مجلس براساس شاخص‌های ارزیابی مرحله یکپارچگی درونی و بیرونی در اینجا به ارزیابی گزارش‌های دهگانه مبتنی بر وجود قابلیت یکپارچگی درونی و بیرونی پرداخته می‌شود.

جدول ۸. ارزیابی گزارش‌های منتخب براساس شاخص‌های مرحله یکپارچگی درونی و بیرونی

شاخص‌ها	پژوهش‌های مورد بررسی
حل مسائل اساسی کشور - بوداد ۱۳۹۲	۱. اصلاح مدیریت بخش عمومی: اولویت راهبردی اطلاعات و ارتباطات - ۱۳۹۱/۱۲/۳۶ - بوداد ۱۳۹۲
آذرمه ۱۳۹۲	۲. اظهارنظر کارشناسی درباره طرح جامع فناوری
۳. اظهارنظر کارشناسی درباره طرح اصلاح موافق از قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی درباره مشکلات سازمان‌های توسعه ای - آذرمه ۱۳۹۲	۳. اظهارنظر کارشناسی درباره طرح اصلاح موافق از قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی درباره مشکلات سازمان‌های توسعه ای - آذرمه ۱۳۹۲
۴. کارآمدی نظام سیاسی - بوداد ۱۳۹۲	۴. کارآمدی نظام سیاسی - بوداد ۱۳۹۲
۵. بررسی راهبردی پیرامون توسعه صنعت چای کشور (از پهران تا توسعه) - آبان ۱۳۸۴	۵. بررسی راهبردی پیرامون توسعه صنعت چای کشور (از پهران تا توسعه) - آبان ۱۳۸۴
۶. پایش محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۱ - بوداد ۱۳۹۲	۶. پایش محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۱ - بوداد ۱۳۹۲
۷. تحلیل وضعیت اقتصادی کشور - چاش‌های بخش بازرگانی در اقتصاد ایران - بوداد ۱۳۹۲	۷. تحلیل وضعیت اقتصادی کشور - چاش‌های بخش بازرگانی در اقتصاد ایران - بوداد ۱۳۹۲
۸. اقتصاد دانایی و الزامات تجاری‌سازی در تحقیقات و فناوری در کشور - مهرماه ۱۳۹۲	۸. اقتصاد دانایی و الزامات تجاری‌سازی در تحقیقات و فناوری در کشور - مهرماه ۱۳۹۲
۹. سازمان‌های مردم‌نهاد، رکن سوم توسعه پایدار - مهرماه ۱۳۹۲	۹. سازمان‌های مردم‌نهاد، رکن سوم توسعه پایدار - مهرماه ۱۳۹۲
۱۰. کتکاشی درباره جایگاه آمارها و معیارها در اقتصاد ایران - مهرماه ۱۳۹۲	۱۰. کتکاشی درباره جایگاه آمارها و معیارها در اقتصاد ایران - مهرماه ۱۳۹۲
سازمان دهی ساختار پژوهشی	ناقص
هدف‌گذاری روشن و دقیق	ناقص
پیوستگی بین پژوهش، سیاست و اجرا	دارا می‌باشد
ایجاد بستر تعامل هماهنگ و هدفمند بین‌رشته‌ای	دارا نمی‌باشد
انگیزه پژوهشی	ناقص
همراهی و تعامل پویای سیاست‌گذاران در فضای گفتگویی	دارا نمی‌باشد
همراهی و تعامل پویای سطح عمومی در فضای گفتگویی	دارا نمی‌باشد
همراهی و تعامل پویای خبرگان در فضای گفتگویی	ناقص

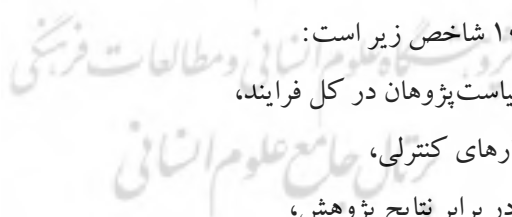

۵-۶. ارزیابی گزارش‌های منتخب مرکز پژوهش‌های مجلس براساس شاخص‌های ارزیابی مرحله حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا در اینجا به ارزیابی گزارش‌های دهگانه مبتنی بر حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرای آن پرداخته می‌شود.

جدول ۱۱. ارزیابی گزارش‌های منتخب براساس شاخص‌های مرحله حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا

شاخص‌ها	پژوهش‌های مورد بررسی
مسئول بودن در برابر نتایج پژوهش	<p>۱. کتکلی درباره جایگاه آمارها و معیارها در اقتصاد ایران - مهرماه ۱۳۹۲</p> <p>۲. سازمان‌های مردم‌نهاد، رکن سوم توسعه پایدار - مهرماه ۱۳۹۲</p> <p>۳. اقتصاد دانایی و ازیامات تجاری‌سازی در تحقیقات و فناوری در کشور - مهرماه ۱۳۹۲</p> <p>۴. تحلیل وضعیت اقتصادی کشور - جانش‌های بخش بازرگانی در اقتصاد ایران - مرداد ۱۳۹۲</p> <p>۵. پایش محیط کسب‌وکار ایران در زمستان ۱۳۹۱ - مرداد ۱۳۹۲</p> <p>۶. بررسی راهبردی پیمان توسعه صنعت جای کشور از بحران تا توسعه - آبان ۱۳۸۴</p> <p>۷. کارآمدی نظام سیاسی - مرداد ۱۳۹۲</p> <p>۸. اظهارنظر کارشناسی درباره طرح اصلاح موادی از قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴) قانون اساسی درباره مشکلات سازمان‌های توسعه ای - آذرماه ۱۳۹۲</p> <p>۹. اظهارنظر کارشناسی درباره طرح جامع فناوری اطلاعات و ارتباطات - ۱۳۹۱/۱۲/۳۱</p> <p>۱۰. اصلاح مدیریت بخش عمومی: اولویت راهبردی حل مسائل اساسی کشور - مرداد ۱۳۹۲</p>
تعیین سازوکارهای کنترلی	<p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p>
تعیین نقش سیاست‌پژوهان در کل فرایند	<p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p> <p>دارا نمی‌باشد</p>

براساس بررسی و تحلیل نتایج حاصل از به‌کارگیری الگوی ارزیابی برای گزارش‌های سیاست پژوهی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ضعیف‌ترین شاخص‌ها، عبارت از ۱۰ شاخص زیر است:

۱. تعیین نقش سیاست‌پژوهان در کل فرایند،
۲. تعیین سازوکارهای کنترلی،
۳. مسئول بودن در برابر نتایج پژوهش،
۴. جریان‌سازی پژوهشی و سیاسی،
۵. توان غلبه بر فضای سیاسی،

۶. مشارکت فعال ذی‌نفعان.

۷. همراهی و تعامل پویای سطح عمومی در فضای گفتمانی،

۸. ایجاد بستر تعامل هماهنگ و هدفمند بین رشته‌ای،

۹. وجود شفافیت در نتایج،

۱۰. مدیریت تعارض در پیاده‌سازی نتایج.

همچنین پنج شاخص همراهی و تعامل پویای سیاستگذاران در فضای گفتمانی، شناخت سطح اثرگذاری، هدفگذاری روشن و دقیق، شناخت ابعاد موضوع و شناخت فضای ذی‌نفعانی نسبت به سایر شاخص‌ها از وضعیت مناسب‌تری برخوردار می‌باشد که البته شاخص اول (همراهی و تعامل پویای سیاستگذاران در فضای گفتمانی) به دلیل ماهیت وجودی مرکز پژوهش‌های مجلس و ارتباط تنگاتنگ آن با نهاد مجلس می‌باشد. در چهار شاخص دیگر نیز وضعیت از وضعیت مطلوبی برخوردار نمی‌باشد ولیکن در گزارش‌ها، کم و بیش به آنها پرداخته شده است. همچنین ارزیابی نتایج شاخص‌ها نشان می‌دهد که در مراحل پنج‌گانه الگوی ارزیابی سیاست‌پژوهی، هرچه قدر به طرف مرحله پنج حرکت می‌کنیم، کیفیت شاخص‌های سیاست‌پژوهی کاهش می‌یابد، به عبارت دیگر کیفیت گزارش‌های سیاست‌پژوهی در مرکز به ترتیب اولویت کیفیت در مراحل (مؤلفه‌های اصلی) عبارت‌اند از: ۱. برقراری ارتباط با فضای موضوع، ۲. یکپارچگی درونی و بیرونی، ۳. انجام علمی و صحیح تحقیق، ۴. انتقال مناسب نتایج و جریان‌سازی آن، ۵. حضور در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا.

۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این مقاله تلاش شد تا الگویی جهت ارزیابی سیاست‌پژوهی طراحی شود، به گونه‌ای که براساس آن و با احراز شاخص‌های آن به کیفیت مطلوب در نتایج سیاست‌پژوهی دست یابیم. بدین منظور از منابع و مراجع موجود استفاده شد و مبتنی بر یافته‌های تحقیق الگوی ارزیابی طراحی گردید. در طراحی این الگو تلاش شد تا جامعیت نظر رعایت شود. در ادامه براساس الگوی طراحی شده تعداد ۱۰ گزارش حوزه سیاست‌پژوهی در مرکز پژوهش‌های مجلس

شورای اسلامی مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفت. بررسی نتایج حاکی از آن است که گزارش‌های سیاست‌پژوهی در مرکز پژوهش‌های مجلس از کیفیت مطلوب از منظر ابعاد سیاست‌پژوهی برخوردار نیست. به نظر می‌رسد پرداختن به این گزارش‌ها و نحوه تهیه و تدوین آنها نیازمند بررسی‌های بیشتری است. نتایج حاصل از تحلیل ضعیف‌ترین شاخص‌های حوزه سیاست‌پژوهی (۱۰ شاخص) و همچنین مناسب‌ترین‌های آنها (۵ شاخص) ارائه شده است که پرداختن بیشتر به این عوامل می‌تواند در بهبود روند سیاست‌پژوهی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی مؤثر باشد.

کلام پایانی اینکه می‌توان مبتنی بر یک نگاه آسیب‌شناسانه بر دو نیازمندی جهت موفقیت سیاست‌پژوهی در مرکز تأکید بیشتری کرد؛ سیاست‌پژوه جریان‌ساز و سیاست‌پژوه دارای مسئولیت. منظور از سیاست‌پژوه جریان‌ساز پژوهشگری است که فضا و بستر لازم برای جریان‌سازی سیاسی و اجتماعی و دانشی برای او فراهم شده باشد. یعنی امکان رشد و توسعه ایده و بینش او در تحقیقات و پژوهش ارائه شده فراهم باشد و پژوهشگر بتواند نتایج پژوهش خود را به جامعه ارائه داده و از آن دفاع کند و از این طریق زمینه‌ساز رشد فضای سیاست‌پژوهی شود.

منظور از سیاست‌پژوه کسی که دارای مسئولیت پژوهشگری است و فضا و بستر به گونه‌ای برای او فراهم شده است تا در سراسر فرایند پژوهش تا اجرا، کنترل و ارزیابی حضور پررنگ و اثرگذار داشته باشد و در برابر تحقیقی که انجام داده است و نتایج آن مسئول باشد و به همان صورت که در فرایند سیاست‌پژوهی تا اجرا مشارکت فعال دارد، در برابر نتایج پژوهشی کار خود نیز پاسخگو باشد و بر این اساس سیاست‌پژوهانی مسئول خواهیم داشت.

نتایج حاصل از ارزیابی‌های انجام شده بر اساس الگوی طراحی شده نشان می‌دهد که مرکز پژوهش‌های مجلس می‌باید با نگاهی فرایندی، هماهنگ و ساختارمند به فعالیت‌های سیاست‌پژوهی در مرکز، ضمن موضوع‌شناسی مناسب و برقراری ارتباط با فضای موضوعات مورد نظر جهت سیاست‌پژوهی، به یکپارچگی درونی و بیرونی در فرایند انجام کار و انجام علمی و صحیح تحقیق و همچنین سازوکارهای مؤثر در انتقال نتایج تحقیق توجه خاص مبذول دارد و سیاست‌پژوهان امکان حضور و مشارکت در مراحل اجرایی شدن نتایج سیاست‌پژوهی را دارا باشند.

منابع و مآخذ

۱. احمدیان، مریم و همکاران (۱۳۹۲). «پایش محیط کسب و کار ایران در زمستان ۱۳۹۱»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، گروه مطالعات محیط کسب و کار.
۲. آقاجانی معمار، احسان (۱۳۹۲). اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح اصلاح موادی از قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی درباره مشکلات سازمان‌های توسعه‌ای»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، مطالعات برنامه و بودجه، دوره نهم، سال دوم.
۳. بدیعی، نعیم (۱۳۷۶). «روش تحلیل محتوا»، نمایه پژوهش، ش ۳ و ۴.
۴. تار، فتح‌ا... و همکاران (۱۳۹۲). «تحلیل وضعیت اقتصادی کشور - چالش‌های بخش بازرگانی در اقتصاد ایران»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی (گروه بازرگانی).
۵. حیدرپور، افشین (۱۳۹۲). «اقتصاد دانایی و الزامات تجاری‌سازی تحقیقات و فناوری در کشور»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان).
۶. خلعتبری، فیروزه (۱۳۹۲). «کنکاشی درباره جایگاه آمارها و معیارها در اقتصاد ایران»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان).
۷. رحیم سلمانی، آرزو (۱۳۹۱). «مروری بر روش تحلیل محتوا»، نشریه آینه پژوهش، ش ۱۳۷ و ۱۳۸.
۸. زمانی، رضا و همکاران (۱۳۹۲). «اصلاح مدیریت بخش عمومی: اولویت راهبردی حل مسائل اساسی کشور (ویرایش اول)»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر برنامه و بودجه.
۹. عابدینی، آرش (۱۳۹۲). «کارآمدی نظام سیاسی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی»، دفتر مطالعات بنیادین حکومتی.
۱۰. فقیهی، مهدی و همکاران (۱۳۹۱). اظهار نظر کارشناسی درباره «طرح جامع ارتباطات و فناوری اطلاعات»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات ارتباطات و فناوری‌های نوین، مطالعات حقوقی، دوره نهم، سال اول.
۱۱. قلی‌پور، رحمت‌ا... (۱۳۹۱). تصمیم‌گیری سازمانی و خط‌مشی‌گذاری عمومی، تهران، انتشارات سمت.
۱۲. قلی‌پور، رحمت‌ا... و ابراهیم غلام‌پور آهنگر (۱۳۸۹). فرایند سیاست‌گذاری عمومی در ایران، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۱۳. قلی‌پور، رحمت‌ا... و همکاران (۱۳۸۹). «بررسی تأثیر سیاست‌پژوهی در فضای سیاست‌گذاری (مطالعه موردی در مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)»، نشریه مدیریت دولتی، دوره ۲، ش ۴.

۱۴. _____ (۱۳۹۱). «طراحی مدل عوامل مؤثر بر استفاده از سیاست پژوهی در سیاست‌گذاری؛ با استفاده از نگاهت مفهومی»، فصلنامه مجلس و راهبرد، سال نوزدهم، ش ۷۰.
۱۵. ماژرزاک، آن (۱۳۷۹). *روش‌های سیاست پژوهی (پژوهش برای سیاست‌گذاری)*، تهران، انتشارات تبیان.
۱۶. نسیمی، علی (۱۳۸۴). «بررسی راهبردی پیرامون توسعه صنعت چای کشور (از بحران تا توسعه)»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات زیربنایی.
۱۷. وحیدیان، امیر (۱۳۹۲). «سازمان‌های مردم‌نهاد، رکن سوم توسعه پایدار»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات سیاسی (گروه سیاست داخلی).
18. Bhattacharjee, A. (2012). *Social Science Research: Principle, Methods and Practices*, Tampa, Florida: University of South Florida.
19. Court, J. and J. Young (2003). *Bridging Research and Policy: Insights from 50 Case Studies*, Overseas Development Institute.
20. Davies, P. P. (2008). "Using Monitoring and Evaluation to Improve Public Policy", *SRA Workshop, British Library Conference Centre*, London, American Institutes for Research.
21. de Goede, J. (2012). "Utilization of Epidemiological Research for the Development of Local Public Health Policy in the Netherlands: A Case Study Approach", *Social Science and Medicine*, 74.
22. Gholipour, R. and G. Jandaghi (2012). "Studying the Trends of Policy Research in Policymaking Environment", *American Journal of Economics, Special Issue*.
23. Hanberger, A. (2001). *What is the Policy Problem? Methodological Challenges in Policy Evaluation*, Evaluation- SAGE Publications.
24. Hewitt, S. (2009). "Discourse Analysis and Public Policy Research", *Centre for Rural Economy Discussion Paper Series*, No. 24.
25. Hoeijmakers, M. and et al. (2013). "Academic Collaborative Centre Limburg: A Platform for Knowledge Transfer and Exchange in Public Health Policy, Research and Practice?", *Health Policy* 111.
26. Kromidha, E. and et al. (2014). "Bridging the Gaps Between E-government Practice and Research", *International Journal of Public Sector Management*, Vol. 27, No. 1.
27. Little, Johns P. (2012). "Social Values and Health policy: a New International Research Programme", *Journal of Health Organization and Management*, Vol. 26, No. 3.
28. Littlejohns, P. and et al. (2012). "A Proposal for a New social Values Research Program and Policy Network", *Journal of Health Organization and Management*, Vol. 26, No. 3.
29. Lohr, F. (2013). "Strategic Dialogues for Research Policy Making in Germany", *Journal of Foresight*, Vol. 15, No. 1.
30. M. K. Trochim, W. (2009). "Evaluation Policy and Evaluation Practice", *New Direction for Evaluation*.